

Keräilijän valinta: käytettyä, postituoretta vai ohileimattua

Postimerkkeily oli alkuaikoinaan yksittäisten irtomerkkien keräilyä useista tai kaikista maista. Keräilijällä saattoi olla niin kiire saada merkki pois kirjeeltä, ettei ehtinyt edes liottaa vaan täytyi repiä irti. Tällaisia postimerkkejä nahkoineen karvoineen näkee usein vanhoissa kokomaailma-albumeissa. Irtomerkkikeräilijän yksi valinnoista on ratkaista, ottaako leimattuja, käyttämättömiä vai sekaisin kumpaakin.

Leimattujen merkkien periaate

Käyttämätön postimerkki voi olla joko liimallinen tai liimaton. Joissakin tapauksissa liimaa ei ole ollut alun perinkään kuten Kiinassa 1900-luvun puolivaiheilla. Thüringenin miehitysmärkeillä vuosina 1945–46 käytettiin säästöliimaa, jota on vain laikkuina.

Käytetty postimerkki voi puolestaan olla leimaamalla tai muulla tavoin mitätöity, taikka se voi olla mitätöimätön. Ohileimatuissa on ehkä jopa liima jäljellä, jos ne ovat olleet läpinäkyvässä pussissa lähetykselle teipattuna ja jääneet jostain syystä leimaamatta. Keräilijät käyttivät postipaketeissa tällaisia ”pussipostituksia” siihen saakka, kunnes mahdollisuus maksaa postimaksu postimerkeillä poistui vuonna 2019.

Olen kerännyt postimerkkejä niin kauan kuin tiedän ja muistan. Keskityin jo varhain kokomaailmakeräilyyn, ja pääkeräilyalue on säilynyt samana yli 50 vuotta. Olen ottanut kokoelmaani vain leimattuja merkkejä, ja mieluiten muita kuin erikoisleimoja.

Syynä leimattujen keräilyyn oli muistikuvien mukaan se, että postituoreisiin olisi tarvittu suojataskut, ja ne olivat kalliita. Suojataskut olisi voinut laittaa myös

leimattuihin merkkeihin, mutta se olisi tullut vielä kalliimmaksi.

Leimattujen merkkien periaate on jonkun verran lipsunut, kun ulkomaiden erää alkoi tulla huutokauppoihin ja niitä oli varaa ostaa. Käyttämättömiä olen jonkin verran säästänyt kansioiden hännille, mistä siirtyvät ehkä joskus oikeille paikoilleen. Halvat postituoret voisi hyvin kiinnittää liimakkeellakin, mutta omantunnon ääni koputtaa, vaikkei mitään rahallista merkitystä olisikaan.

Saksalainen Lindner tunnetaan liimakkeettomista kokoelmanlehtisarjoista, joihin on kiinnitetty suojataskut valmiiksi. Saksan kielen Falz tarkoittaa alun perin taitosta. Kuvan kolmirivilö on vuonna 1956 ilmestyneestä vihkosta.

Käyttämättömien merkkien kerääminen olisi monessa tapauksessa järkevää. Esimerkiksi uudemmasta Afrikasta on käytännössä mahdotonta saada aikaan kunnollista kokoelmaa, jos kelpuuttaa vain

tarveleimattuja merkkejä. Käyttämätön liimakkeella tai ilman olisi parempi kuin ensipäivänkuorelta liotettu.

Käyttämättömät olisivat myös silloin hyvä valinta, kun ne ovat huomattavasti halvempia kuin leimatut. Samalla poistuisi huoli ja pelko leimaväärennteistä. Vesileimaeroja en kerää, mutta jos pitäisi saada esimerkiksi Saarisen mallin 25 markkaa hakaristivesileimalla, käyttämätön olisi aivan käypä vaihtoehto.

Tarraliimoite muutti kaiken

Itseliimautuvien postimerkkien yleistymisen on muuttanut asetelman käytetyn ja käyttämättömän välillä kokonaan. Tarramerkit valmistetaan usein niin, että merkkien ympärillä on reunus tai kehys, ja tarkoitus on irrottaa vain merkit postilähetykselle. Kehys heitetään roskiin. Samalla tavalla tuntuisi luontevalta laittaa postituoreiden kokoelmaan pelkkä merkki ilman kehystä.

Postituoreet tarramerkit tulisi jättää alkuperäiselle pohjapaperille tai asettaa muulle vastaavalle alustalle siitä riippumatta, kerääkö ne kehysesineen vai ilman. Merkit saa silloin tarvittaessa irrotettua.

Kummassakin tapauksessa merkit näyttävät kokoelmassa leikkeiltä. Keräilijän täytyy myös päättää, miten kapeiksi marginaalit olisi leikattava.

Ainakin joissakin suomalaisissa tarramerkeissä liima ajan mittaan kuivuu ja merkit rapisevat itsekseen irti pohjasta. Ovatko nämä enää postituoreita, jälleen uusi kysymys pohdittavaksi.

Monenlaisia makuja

Yhden vaihtokaverini vaihtokaveri haluaa suomalaiset tarramerkit leimattuna kehysesineen. Nämä ovat järjestään tekeleitä, mutta se on hänen tapansa kerätä. Makuasioista ei pidä kiistellä.

Mauista ja keräilytyyleistä tulee mieleen 1970-luvulta nuori aviopari, joka keräsi yhdessä Suomi-kokoelmaa. Kohokohtia oli uutuuspostimerkkien ilmestyminen. He kävivät ostamassa merkit tuoreeltaan postista, pesivät liiman irti ja kiinnittivät kansioon. Merkit menettivät arvonsa, mutta keräilyn ilo säilyi. Tuon ajan merkit ovat tosin nykyään liki yhtä arvottomia, on sitten liima jäljellä tai ei.

Vuoden 2006 ystävänpäivämerkki ilmestyi kymmenen kappaleen arkeissa, joissa jokaisen merkin kehys on erivärinen. Merkki näyttää postituoreiden kokoelmassa varsin erilaiselta sen mukaan, minkä värin valitsee, vai poistaako kehyesineen ja esittää pelkän merkin.

Saksan vuoden 1935 Ostropa-pienois-arkista liima on syytäkin pestä pois. Siinä on rikkihappopitoinen tuholiimoite, joka ruskistaa paperin ja polttaa vesileiman kohdalta puhki.

Keräilijöiden mieltymyksissä on ylipäättään eroja. Yhden mielestä liimoitteen täytyy olla täysin moitteeton, mutta keskitys saa olla miten tahansa. Toinen on valmis maksamaan enemmän ensipäivänleimatuista, joissa on liima tallella. Tällaiset merkit ovat kääntöpuolelta jossain mielessä postituoreita, puoliksi postituoreita joku saattaisi sanoa. Melkein postituore on myyntimiehen tapa kertoa, että merkissä on vain kevyt liimakkeenjälki.

Raaputettavat yllätyspostimerkit

Postituoreesta puhuttaessa viitataan yleensä liimapuolen kuntoon. *Filatelian sanaston* (1992) mukaan postituore tarkoittaa käyttämätöntä postimerkkiä, jossa on virheetön alkuperäisliimoite.

Englannin kielessä postituore on *mint* tai vaihtoehtoisesti *mint never hinged* (postituore ilman liimaketta), jossa sama asia sanotaan kahteen kertaan. *Hinge* merkitsee alun perin saranaa. Numismatiikassa *mint state* tarkoittaa kolikon kuntoa lyönnin jälkeen ennen kiertoa lähtöä.

Jotta postimerkkiä voisi kutsua postituoreeksi, sen on oltava myös kuvapuolelta tuoreessa ja freesissä kunnossa. Tämä käy erityisen selvästi esille raaputuspostimerkeissä.

Suomi oli ensimmäisten joukossa, kun se julkaisi vuonna 1998 raaputuskuvia ystävänpäivän pienoisarkilla. Sydämenmuotoisen ja kullanvärisen pinnan alla on erilaisia eläin- ja muita kuvia, jotka kirjeen tai kortin vastaanottaja sai raaputtaa esiin.

Edellisenä vuonna Alankomaat julkaisi vastaavanlaisen kymmenen raaputusmerkin sarjan. Siinä kullanväristen sydänten alla

piilossa on tekstiä. Ainakin *Michel* ja *Facit* hinnoittelevat kummankin sarjan sekä postituoreet että leimatut merkit koskemattomina.

Ylärivissä on vuoden 1998 ystävänpäiväpienoisarkin yhdestä merkistä kolme versiota, joista kahdessa on koruvieriö. Neljäntenä versiona voisi olla liimapuolelta postituore mutta kuvapuolelta raaputettu. Alankomaiden yllätysmerkki on vuodelta 1997 ja Norjan vuodelta 2003.

Alankomaalaisten raaputusmerkkien tekstit on varmuuden vuoksi painettu myös myyntiarkin reunaan. Yhdessä merkissä lukee *ik hou van je* eli rakastan sinua, mikä väärälle henkilölle mennessään saattaa aiheuttaa hämmennystä. Norjan vuoden 2003 ystävänpäivämerkkien yhdessä arvossa lukee sama norjaksi *elsker deg*.

Mainitut Alankomaiden vuoden 1997 raaputusmerkit ovat tiettävästi ensimmäiset lajissaan. Uuden-Seelannin vuoden 1996 ja Alankomaiden vuoden 2007 joulukuumerkkien vierioissä on raaputusarpa. Jari Majander luettelee *Aihefilatelistin* 4/2021 kirjoituksessa ”Kilpailua erikoisilla postimerkeillä” muita raaputusmerkkejä eri maista.

Ohileimattujakin voi kerätä!

Moni asia on muuttunut postimerkkeilyn alkuajoista, ja tarraliima on niistä yksi. Käyttämättömissä tarramerkeissä on päätettävä, jättääkö kehykset jäljelle vai irrottaako pois. Jälkimmäisessä tapauksessa merkit näyttävät kokoelmassa leikkeiltä, ja jos tämä häiritsee silmää, liiman voi poistaa vedellä tai vahvemmillä aineilla kuten sitrusohenteella.

Toinen muutos ainakin Suomessa on Postin päätös jättää suuri osa postilähetystistä leimaamatta. Erilaisten otosten ja arvioiden mukaan ainakin noin puolet postimerkillä varustetuista lähetyksistä on nykyään ohileimattuja.

Vähitellen alkaa herätä ajatus, miksi ihmeessä ei voisi hyväksyä ohileimattuja kokoelmaansa. Lopetin Suomen uusien merkkien aktiivisen hankinnan muutama vuosi sitten, ja olen niiden sijaan laittanut sivuun ohileimattuja. Ne ovat vielä leikkeellä ja antavat kirjavan vaikutelman, kun tausta

paperit ovat eri värisiä.

Jälkeenpäin on ohileimatusta mahdoton sanoa, onko se käyttämätön liimaton vai käytetty leimaton. Katsoja saa ratkaista, näkeekö hän siinä käytetyn vai käyttämättömän merkin.

Ohileimatuissa on keräilijälle monia etuja. Ne ovat helpompia saada ja halvempia ostaa kuin käyttämättömät tai kauniisti leimatut, ja ne voi kiinnittää liimakkeella. Aihekokoomaan merkit soveltuvat erityisen hyvin, kun leima ei ole peittämässä kuva-aihetta.

Postimerkeille ilman liimaa on klassisen filatelian aikaisista joskus oma hintasarakkeensa luetteloissa. Mikään ei estä myös ohileimattujen hinnoittelua erikseen.

Aikoinaan oli aivan tavallista kiinnittää käyttämättömät postimerkit kokoelmanlehdille liimakkeella tai jopa merkkien omalla liimalla. Liimakkeita on saattanut kertyä ajan mittaan niin paljon päällekkäin, että merkit kupruilevat kansiossa, ja viisainta olisi ehkä pestä liima kokonaan pois.

Saksalainen Hans Widmaier keksi suojataskun vuonna 1945. HAWID tulee nimen alkukirjaimista.

Tavaramerkki on nykyään saksalaisen Leuchtturmin omistuksessa. Berliinin postimerkkivihko on vuodelta 1980. Toinen merkkien alla olevista mainoksista on oikealla.

Vähitellen keräilijät alkoivat arvostaa postituoreita merkkejä ja niiden neitseellistä liimapintaa. Sitten tulivat tarramerkit, joissa tuo pinta on piilossa. Jokainen saa osaltaan päättää, miten suhtautuu muutokseen ja millaisen liiman haluaa kokoelmaansa.

Leimoissa ja postilähetyksissä on omat valintansa.

Julkaistu: *Filatelisti* 2/2021